

Asia: VN/36541/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun (siviilitiedustelu) muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt tasavallan presidentin kanslialta lausuntoa otsikkoasiassa. Tasavallan presidentin kanslia (jälj. kanslia) kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa seuraavaa.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999; jälj. julkisuuslaki) 31 §:ää, jossa säädetään viranomaisen asiakirjan salassapidon lakkaamisesta. Julkisuuslain 31 §:n 2 momenttiin ehdotetaan muutoksia, joilla pidennettäisiin asiakirjojen salassapitoaikaa eräissä tilanteissa.

Ehdotettujen muutosten mukaisesti jatkossa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa siltä osin, kun kyse on ulkoministeriön, tasavallan presidentin tai tasavallan presidentin kanslian asiakirjoista, jotka koskevat Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön, asiakirjojen salassapitoaika olisi 40 vuotta yleisen 25 vuoden salassapitoajan sijaan.

Perustuslain (731/1999) 12 §:n ja julkisuuslain 1 §:n sääntely turvaavat julkisuusperiaatteen toteutumista ja viranomaistoiminnan avoimuutta. Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaisesti viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Julkisuuslaki on tullut voimaan yli 25 vuotta sitten. Lakia koskevan alkuperäisen hallituksen esityksen (HE 30/1998) yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 107) todetaan, että 31 §:n 2 momentissa on pyritty tulkintaongelmien välttämiseksi mahdollisimman yhtenäisiin ja selkeisiin salassapitoaikoihin ja että

yleistä salassapitoaika ei ole sidottu suojeltavan edun tärkeyteen. Kanslia katsoo, että salassapitoaikoja koskevaa sääntelyä on tarpeen arvioida uudelleen lain säätämisen jälkeen merkittävästi muuttuneen kansainvälisen toimintaympäristön ja turvallisuustilanteen tilanteen valossa. Samalla julkisuusperiaatteen ja viranomaistoiminnan avoimuuden toteutumisesta on välttämätöntä huolehtia. Tästä syystä kanslia pitää perusteltuna sitä, että esitysluonnoksen mukaisesti pidemmästä salassapitoajasta säädettäisiin vain rajatusti, keskeisten ulkosuhteita koskevien asiakirjojen osalta.

Kanslian toiminnasta säädetään tasavallan presidentin kansliasta annetussa laissa (100/2012). Lain 83 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentin ja kanslian asioiden ja asiakirjojen julkisuudesta on voimassa, mitä julkisuuslaissa säädetään. Lain 84 §:n 1 momentin mukaisesti tasavallan presidentillä on arkisto, josta säädetään tasavallan presidentin asetuksella. Kyseisen asetuksen (151/2015) 3 §:n 1 momentissa säädetysti tasavallan presidentin arkisto on arkistonmuodostajana toimineen tasavallan presidentin ja presidentintoimessa olevan tasavallan presidentin käytettävissä. Asiakirjojen käytöstä päättäessään tasavallan presidentti kuulee arkistonmuodostajana toiminutta presidenttiä, jos se on mahdollista.

Tasavallan presidentin ja kanslian asiakirjoja koskee siis julkisuuslain mukainen salassapitoaika. Voimassa olevan julkisuuslain 31 §:n mukaisesti tasavallan presidentin ja kanslian sellaisten asiakirjojen, jotka ovat salassa pidettäviä julkisuuslain 24 § 1 momentin 2 kohdan nojalla, salassapitoaika on 25 vuotta. Esitysluonnoksen mukaisesti salassapitoaika pidennettäisiin 40 vuoteen siltä osin, kun on kyse asiakirjoista, jotka koskevat Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön.

Esitysluonnoksessa (s. 39–40, 101–104) on kuvattu perusteita salassapitoajan pidentämiseksi, kun kyse on ulkoministeriön, tasavallan presidentin tai tasavallan presidentin kanslian asiakirjoista, jotka koskevat Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön. Kanslia yhtyy esitysluonnoksessa todettuun ja kiinnittää erityisesti huomiota muuttuneeseen turvallisuustilanteen ja kansainväliseen toimintaympäristöön. Julkisuuslain säätämishetkellä vallinnut usko yhteistyövaraisen kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän kehitykseen sekä demokratian ja oikeusvaltion vahvistumiseen kansainvälisesti ei ole toteutunut. Kansainvälisiä suhteita koskevien asiakirjojen salausaika arvioitaessa on otettava huomioon Suomen sisäisen kehityksen lisäksi kyseisten asiakirjojen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille ja Suomen turvallisuusasemalle suhteessa esimerkiksi autoritaarisiin valtioihin tai sellaisiin valtioihin, jotka käyttävät kansainvälisen oikeuden vastaisesti sotilaallista voimaa tai vaikuttavat muulla tavoin vihamielisesti toisiin valtioihin.

Näin ollen kanslia puoltaa salassapitoajan pidentämistä esitysluonnoksessa tarkoitettujen asiakirjojen osalta 40 vuoteen. Kanslia pitää esitysluonnoksen tapaan (s. 103) ehdotettua pidennettyä salassapitoaika perusteltuna ja oikeasuhtaisena. 40 vuoden salassapitoaika on riittävän pitkä Suomen kansainvälisten suhteiden suojaamiseksi, mutta toisaalta julkisuutta ei rajoiteta enempää kuin on välttämätöntä.

Kuten esitysluonnoksessa (s. 102) todetaan, kyseessä olevassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetut asiakirjat voivat olla esimerkiksi tasavallan presidentin kanslian virkamiesten laatimia asiakirjoja tapaamisista vieraiden valtioiden päämiesten kanssa tai niitä koskevia taustamuistio-ta, tai vastaavasti ulkoministeriön laatimia asiakirjoja tasavallan presidentille tai asiakirjoja, jotka on laadittu yhteistyössä ulkoministeriön ja tasavallan presidentin kanslian välillä. Kanslia yhtyy esitysluonnoksen (s. 102) päätelmään siitä, että on perusteltua, että esitysluonnoksessa tarkoitetuilla ulkoministeriön, tasavallan presidentin ja tasavallan presidentin kanslian asiakirjoilla olisi sama salassapitoaika.

Kanslia korostaa esitysluonnoksessakin (s. 103) todettua huomiota siitä, että salassapitoajan pidennys kohdistuisi ainoastaan sellaisiin asiakirjoihin, jotka koskevat Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestykseen. Pidennyksen piiriin eivät lukeutuisi kaikki tasavallan presidentin ja kanslian asiakirjat. Kanslia pitää tärkeänä, että näin ollen julkisuusperiaatteesta poikkeaminen ja salassapitoajan pidentäminen esitetyllä tavalla rajoittuisi ainoastaan välttämättömiin asiakirjoihin, kuten myös esitysluonnoksessa todetaan.

Kanslia katsoo, että erityisesti vallitsevan maailmanpoliittisen tilanteen ja turvallisuusympäristön valossa Suomen kansainvälisistä suhteista huolehtimisen ja kansallisen edun toteutumisen turvaamiseksi on perusteltua, että julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa siltä osin, kun kyse on ulkoministeriön, tasavallan presidentin tai tasavallan presidentin kanslian asiakirjoista, jotka koskevat Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestykseen, asiakirjojen salassapitoaika olisi jatkossa 40 vuotta yleisen 25 vuoden salassapitoajan sijaan. Edellä todetun perusteella kanslia kannattaa julkisuuslain 31 §:n 2 momentin muuttamista esitys-luonnoksessa ehdotetulla tavalla.

Lauri Tierala

kansliapäällikkö

Juha Rainne

oikeudellinen neuvonantaja

Hanhimäki Kimmo

Tasavallan presidentin kanslia - Juha Rainne